

חוברת כט

עד שעת מכירת החמץ עוד ניתן היה לדבר עם בעלי על כל העניינים השייכים לערב פסח, אבל הכל היה מתוך מורא – שמא עדיין לא יצא ידי חובתו ככל הנדרש כדי לבטל את החמץ לגמרי. לאחר-מכן החל תהליך חתימת שטר המכירה.

הגוי היה מגיע לביתנו מלא גאווה – ביום אחד הפך לבעל-הבית של כל בתי-העסק בעיר... כדי שהמכירה לא תיראה כפעולה שטחית, שנועדה לצאת ידי-חובה בלבד, היה בעלי מסתגר עם הגוי בחדר עבודתו – לאיש לא הותר להיכנס לחדר – ומתרגם עבורו לרוסית את כל נוסח השטר. את השפה הרוסית ידע בעלי היטב, ולא החסיר מלתרגם אפילו סוג אחד ממוצרי החמץ המפורטים בשטר, וכן כל החמץ המצוי בספינות הנמצאות בלב ים והמובילות את החמץ אל העיר. את הגוי עניינו בעיקר בתי-המסחר הגדולים ליי"ש ויין, שהיו קרובים יותר ללבנו...

בעלי, ברצינות התהומית שבה התייחס למעשה המכירה, הטיל על הגוי אימה כה גדולה, עד שהלה היה יושב כשכולו מורא ופחד, ואומר שוב ושוב: "לא אניח לאיש להיכנס לבתי-העסק עד היום האחרון של חג הפסח שלכם. אפילו אם ייתנו לי סכום כסף רב – אני הוא בעל-הבית. כן, כן, הרב, אני יודע הכל". הגוי היה מסיים לבצע את כל הפעולות הפורמליות, ויוצא מביתנו בארשת פנים רצינית ביותר. פעם אחת, זוכרת אני, הגיע לביתנו נכדו של ר' בערע וואלף¹¹⁶, שכבר היה אז מנהל מפעל, והתרחק במקצת מקהל היראים. אותנו נהג לבקר לעתים קרובות. הוא הפציר בבעלי שיניח לו להיות נוכח בחדר עבודתו בשעת ביצוע העסקה עם הגוי, עד שבקשתו נענתה. הוא סיים את שהייתו שם – שבמהלכה הביט מרחוק במתרחש – כעבור מספר שעות, ויצא כשכולו חיוור ונוטף זיעה. זו היתה האווירה שנוצרה שם.

לאחר סיום המכירה היה בעלי נושם לרווחה כמו אחרי סיום עבודה קשה ביותר.

ליל הסדר

לאחר-מכן החלו ההכנות ליום-טוב. בעלי הכניס את נשמתו מתוך להט כה רב בכל דבר ודבר שהיתה לו שייכות להכנות לחג, עד שהדבר הורגש בכל הבית כולו, ועל-ידי כל הנמצאים בבית. בעריכת "הסדר" נכחו, כמובן, בני המשפחה ואורחים. הסעודה נמשכה זמן רב. ילדינו היו עדיין בבית, והרי גם מבין האורחים היו מי שניתן היה להתפלל אתם בענייני ההגדה. לאחר שנסתיימה הסעודה, בשעה מאוחרת בלילה, היה בעלי מסתגר בחדרו ואומר "שיר השירים"¹¹⁷. מתוך החדר נשמעו בכיות שכאלה, בקול רם, שלא הכל יכולים לבכות כדוגמתן, וקשה לתאר אותן במלים.

אני זוכרת שפעם אחת הקשיבו שני אורחים לאמירת "שיר השירים" של בעלי מעבר לדלת. אחד מהם אמר לי שהוא לא שמע כדבר הזה מעולם, ולעולם לא ישכח זאת; השני אמר שגם אם היה הדבר נמשך עוד שני לילות, הוא לא היה מתעייף מלשמעו.

116) הרה"ח ר' דוב זאב קוזבניקוב, מחסידי אדמו"ר הצמח צדק, אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר מוהרש"ב. כיהן כרכה של יקטרינוסלב עד פטירתו בכ"ז טבת תרס"ח, ורלו"צ מילא את מקומו. ראה אודותו ספר השיחות תרצ"ו-חורף ה'ש"ת ע' 231 ואילך (וש"נ). ע' 349.

117) ראה ר"ד לילות חג הפסח תשכ"ה ס"י (תורת מנחם התוועדויות תשכ"ה ח"ג ע' 159). יום א' דחג הפסח תשכ"ז ס"ג (המלך במסיבו ח"א ע' קלד). שיחת ש"פ תצא תש"נ (תורת מנחם התוועדויות תש"נ ח"ד ע' 230 בשוה"ג). ושם: "שיש נוהגין לומר שיר השירים בליל הסדר, ובפרט בליל שני – כפי שנהג אאמו"ר ז"ל". וראה אוצר מנהגי חב"ד ניסן ע' רה [ס"ג] – מקורות למנהג זה והתפשטותו.